

le reste à l'ouvrage entier. Bien loin que Nizon dise ici un seul mot qui insinue le moins du monde que l'écrivit qu'il avait sous les yeux soit de sa façon, la manière dont il s'exprime fait juger tout le contraire. D'ailleurs les hellénismes qu'on découvre dans ce qu'il en a extrait annoncent clairement la manière d'écrire de l'abbé d'Epternac, à qui d'autres monuments attribuent cette Vie de S. Ludwin. Au reste, lorsque les laborieux continuateurs de Bollandus l'auront fait reparaltre, comme il y a lieu de l'espérer, on y pourra trouver d'autres preuves encore plus fortes pour appuyer ce que nous venons d'établir.

5° Théotroi écrit aussi une Vie de sainte Irmine, vierge, abbesse d'Oëren, ou Horren, dans la ville de Trèves (MAB., Act. ib., p. 532, n. 2; CALMET, Hist. de Lor. t. IV, par. 1, p. 123), que l'on suppose avoir été fille du roi Dagobert, c'est-à-dire Dagobert II,

A puisqu'on la fait vivre au commencement du VIIIe siècle. Mais personne ne nous apprend ce qu'est devenue cette Vie, non plus que celle de S. Ludwin.

Possevin (App. t. III, p. 287), confondant, d'après Eisingrenius, Théofroi, abbé d'Epternac, qu'il ne place qu'en 1145, avec S. Théofroi, ou Chaffre, abbé de Carmeri dès les premières années du VIIIe siècle, lui attribue un traité touchant la fin du monde et le dernier jour, avec plusieurs autres écrits en prose et en vers. Mais ce traité annoncé sous un tel titre n'est autre que l'opuscule sur le cours du sixième âge du monde, intitulé *Micrologus*, etc., dont il a été parlé à l'article de S. Théofroi (*Hist. lit. de la Fr.*, ib. p. 61), à qui il appartient, suivant le témoignage de l'auteur de sa Vie, qui écrivait au Xe siècle, et ainsi au moins cent ans avant Théofroi d'Epternac.

Theofridus Epternacensis
D. THIOFRIDI

ABBATIS ET DOMINI EFTERNACENSIS

FLORUM

EPITAPHII SANCTORUM

LIBRI QUATUOR

HACTENUS NUNQUAM EDITI

Opus multa pietate, eruditione multigena et vere florida refertum.

JOANNES ROBERTI

SOCIETATIS JESU PRESBYTER, SANCTÆ THEOLOGIÆ DOCTOR,

Ex duobus mss. biblioth. Epternacensis S. Clementis Willibrordi, descripsit, recensuit, distinxit et notis illustravit.

(Luxemburgi 1619, in-4°.)

PROLOQUIUM DEDICATORIUM.

Admodum reverendo in Christo Patri, nobili atque amplissimo præsuli, D. Petro RICHARDOTO, SS. theologiae licentiatu, imperialis monasterii S. Clementis Willibrordi in Epternaco abbati ac domino.

Sapiens ille Jerosolymita, præsul amplissime, Jesus filius Sirach, qui renovavit sapientiam de corde suo (Eccli. I, 19), cum in codice ecclesiastico scripsisset doctrinam omnigenæ sapientiæ, et disciplinæ parum tamen se fecisse existimavit, nisi post omnia laudaret viros gloriosos (cap. XLIV, 1), et parentes suos in generatione sua. Nempe ostendit se esse sapientem, quem ante (cap. XXXIX, 1 seqq.) descriperat, cum diceret: Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens. Rationem hujus studii justam omnino, et gravem reddit (cap. XLIV, 6), quia fuerunt antiqui illi, homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis: Sed gravior est, quam subdit (v. 13): Filii eorum propter illos usque in æternum manent. Quid enim justius quam eorum te cum grata et honorifica recordatione meminisse, qui si non fuissent qui fuerunt, tu utique non esses, qui es? Hic ego, si dicam te imitatore esse hujus

PATROL. CLVII.

10

Jesu, sicut et ipse Jesu Christi, nihil utique tibi tribuam, nisi quod ab omnibus Christiani nominis hominibus Apostolus serio, et sapius (I Cor. iv, 16; xi, 1; Philipp. iii, 17) exigit. Itaque hoc malo dicere quod ad meam rem proprie facit, quam eos imitari, qui ubi præfationem aut dedicationem scribunt, omnia undique, etiam externa consecantur, quæ quoquo modo ad illius commendationem spectare videantur, quem alloquuntur. Si id agerem, benigna mihi suppeteret copia. Sugereret mihi familia tua, ut de vivis sileam, tuorum fratrum magnanimum par, Franciscum et Antonium, peditum equitumque præfectos, quos pro patria, principibus rege, fide, Deo, sanguine suo purpuratos, alterum Neoportum, alterum Reinberga, gloriosa morte occumbentes vidit. Ultro occurreret alius frater, Johannes, de cujus episcopi sui rebus gestis et vita in illustrissimo loco posita, Atrebatum; archiepiscopi, Cameracum; senatoris sui, Sanctius concilium; legati de gravissimis rebus ad se missi, summum Ecclesiæ caput pontifex max., quid non sancte, et quasi pro testimonio, referrent? Ingereret se interea alter Atrebatensium episcopus, Franciscus, patruus tuus major, nepotum utique justis laudibus pie delectatus, sed suis ita illustris ut eum Burgundia, Belgium, gravissimum orbis terræ theatrum, concilium Tridentinum, ac ipse denique orbis terræ, tot nobilissimis editis libris, non modo vita, clarissimum novit. Jam de parente tuo præside Richardoto (hac enim nuncupatione, etsi aliud addas nihil, tota Europa est notissimus) quando mihi uni deesse posset quod dicerem, cum pluribus scriptoribus argumentum suggererit, qui negant se calamo adumbrare posse quod ille vita expressit? Hinc reperta scribendi, laudandique ingeniosa illa et majestatis plena compendia. Burgundiæ Phœnix, alter Parmenio, Leonidas, Zopyrus, Nestor, Aristides. Si mihi de ejus rebus gestis dicendum esset uterer et ipse compendio, et tantum verbo indicarem, ejus potissimum sapientia, industriæque tria gravissima, perniciosissimæque bella extincta fuisse: duo cum duobus potentissimis regibus; tertium, cum civibus dicam, an hostibus acerrimis? Jam genus tuum maternum, illustris familia de Baillencourt, quæ decora mihi suggereret? quæ facinora, vel domi, vel militiæ præsentissima? Utriusque generis longo ordine hæres Claudius de Baillencourt, triennium totiusque militiæ Melitensis præfectus, illustrissimo principi D. Alophio de Wignacourt, Magno Melitensium Magistro, affini tuo; simulque toti Christianæ reip. operam etiamnum præstat, sequæ et majoribus suis dignam. Sed istis omissis, malo, uti dixi, ea memorare quæ proprie ad te pertinent, lubens enim audio bonum poetam:

Nam genus, et proavos, et quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.

Neque tamen omnia tua dicenda (quod panegyrici potius sit, quam brevis epistolæ) sed unum arctaxat, quod, ut, dicere institueram, cum eo, quod in manibus mihi est, ita est conjunctum, ut omitti a me non possit. Atque hoc ipsum sic dicam, ut non tam tibi id tribuam (vetat hoc pietas tua, et religiosus pudor) quam Deo Opt. Max. A quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum (Jac. i, 17). Ac sic faciam, quod de se proficitur divinus Bernardus, qui quidam de fratribus suis predicaturus, Laudem Domini loquetur os meum, inquit, non vestram. Hujus igitur Domini laudem et ego merito loquor, qui ut Maurum puerum, sibi sanctoque Benedicto, a parente Fuihychio, tradi voluerat: sic te pene adhuc infantem, sibi consecrari voluit, patrocinantibus et educantibus eodem S. Benedicto et Vedasto, in quorum nobili asceterio ad virilem usque ætatem, ut te, illisque dignum erat, eductus et informatus: ut hac quoque in re Maurum virum vir imitari ris, cui puero puer assimilatus eras; utroque illo divo volente, S. Willibrordo commodatus es, cujus familiæ Efternaci præesses. Id quomodo præstes, non dicam, ne a laudibus Domini ad tuas deflexisse videar. Sed eum ipsum Dominum merito necum laudes, qui eam tibi mentem, gratiamque contulerit, ut non modo tuis filiis omni ope consuleres, verum etiam patres tuos velut a mortuis excitares, ut ex his quoque redieris illi haurirent vitæ beatæ præcepta, atque adhortationes, te singulis illorum occinente salutare illud carmen:

Disce, puer, virtutem ex his, verumque laborem,
aut potius illud divinioris vatis: Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi: majores tuos, et dicent tibi (Deut. xxxii, 7).

Dubitabit fortassis imperitus quispiam quid mihi ista mortuorum excitatione velim. An non quodammodo a mortuis excitat, qui eos qui tam altum tot sæcula silentium tenebant, loquentes, imo clamantes inopinato facit? Altum tacebat Thiofridus, delitescens in unius bibliothecæ angustiis ejus monumentis, immortalitate dignissimis; idque annos jam quingentos prope et quinquaginta. Thiofridus, cujus Flores, sanctorum tumulis dispersi, ipsi tumulo, ut sic dixerim, oblivionis inclusi, et indignæ ignorationis, latebant: cum dignissimi essent qui omnium piorum naribus applicarentur, quippe qui sint Christi bonus odor Deo, et odor vitæ in vitam his qui salvi fiunt (II Cor. xi, 15, 16). Quod si qui immundi scarabæ hoc tam suavi odore offendantur, nihil mirum: nam etiam ille bonus Christi odor iis qui percunt, odor est mortis in mortem (versu decimo sexto). Hunc igitur odorem, hos Flores producis, Præsul amplissime, non contentus iis recreari, nisi, quod sine fictione didicisti, sine invidia omnibus communices (Sap. vii, 13). Magna tibi debebit eo nomine orbis Christianus gratias; sed tu majores Deo: qui post tot annos, te potissimum elegerit (cum tot alii, Thiofridi ante te, hæredes, de eo, æque atque ipse, siluerint) qui hanc lucernam sub modio latentem, super candelabrum ponere

(*Math. v, 15*) et ostenderes, tibi cordi esse illud Sipientis : Sipientia abscondita, et Thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? (*Eccli. xx, 32*). Quæ hæc Sipientia? quis thesaurus? *Eptgraphe loquitur. FLORES EPI-
TAPHII SANCTORUM. Non sunt hi Flores decedentes, quibus horrendum Væ intonat propheta (Isa. xxviii, 1).
Sunt potius qui quasi rosa plantata super rivus aquarum fructifera: quasi Libanus, odorem suavitatis
habeant; quasi liliū dent odorem, et frondeant in gratiam (Eccli. xxxix, 17, 18, 19).*

*Hic videlicet odor sagaces tibi nares replevit, et effecit ut curreres in odorem Florum istorum. Parum hoc
tibi fuit. Ne parum utilis (etsi perquam gratus) videretur odor rosæ, Libani, lili; effloruit tibi Thiofridi
liber, tanquam præcox uva, et lætatum est cor tuum in ea (Eccli. li, 19). Longius te propevit hæc lætitia.
Consiliatus es, ut enarrares quid hi Flores odoris funderent; et enarrandi studio, ut furore repletus es.
(Eccli. xxxix, 16).*

*Nihil do auribus tuis. Adeo te vidi ferri in horum Florum vulgationem, ut revera ferri potius, quam tua
sponte agere videreris. Mihi quidem visa est hæc præcox uva odore suo te inebriasse. Ac sic factus quasi vir
ebrius, et quasi homo madidus a vino a facie verborum sanctorum (Jerem. xxiii, 9) quæ per Thiofridi os
Dominus fudit: sensisti in corde tuo, quasi ignem exæstantem, et defecisti ferre non sustinens (Jerem. xx-
9). Itaque totis poris apertis, hunc odorem, hos Flores emittis, et publici juris facis hunc Thesaurum: hac-
tenus absconditum.*

*Hic thesaurus, ut in tuo fundo inventus, ad te jure redit, etsi tua liberalitate, omnium futurus. Hi Flores
ex tuo horto lecti, tibi potissimum offeruntur non suavius fragrantibus, sed nitentes aliquanto jucundius. Opellam,
quam, te volente, impendi non peto ut boni consulas. Persuadet hoc tua tibi humanitas, cui injurius sim, si
odiose flagitem quod sponte mihi porrigit. Faciet eadem, ut eo alacrius recenseam Vitam magni sancti Willi-
brordi, ab eodem florilego Thiofrido conscriptam, et tuis item auspiciis propediem typis divulgem. Eadem
opera apparebit magis ac magis Domium, qui tibi dedit ut portares jugum ab adolescentia, imo a pueritia, ut
ante dixi, tua (Thren. iii, 27) etiam dedisse, ut levares super te. Quod ego hoc loco non videor perperam ac-
cepturus, si exponam, super se levare eum, qui animum, cogitationes, curas erigit ad majorum suorum vitam,
virtutes opera et scripta cognoscenda, ac aliis quoque patefacienda; ut tu ad Thiofridum te levas, qui plus
quinis sæculis supra te est; ad Willibrordum, qui fere novennis.*

*Sic pergito, et Ecclesiam catholicam tibi demereri ne cessa: cujus filii mecum orabant ut ad eorum con-
spectum aliquando leveris in cælum; quorum opera, et res gestas, notas esse voluisti in terris. Ita faciat ille
æternus.*

Luxemburgi, 21 Martii ipsis S. Benedicti, magni monachorum Patris, feriis, anno Christiano 1619.

Admodum R.

Atque Amplissimæ P. T.

Servus in Christo

Johannes ROBERTI.

LECTORI.

Vix video, quid tibi dicam, lector amico, quod A vel ex proloquio ad amplissimum antistitem, vel ex Thiofridi Vita, vel ex notis meis, haurire ipse non possis. Tamen hæc pauca habe.

1. Correctiora dare non potui quæ do, meliorum librorum desitutus auxilio. Spero tamen nihil esse momenti alicujus quod commode intelligi non possit. In obscurioribus, notæ juvabunt.

2. Capitum singulorum epigraphas, tui commodi causa, capituli cujusque initio, auctoris verbis ascripsi: cum ipse ad libri initium duntaxat posuisset.

3. Notas, quo magis in promptu essent, malui singulis capitibus subjungere quam ad operis finem rejicere. Spero tibi probatum iri.

Hæc tenes? vale, et reliqua Thiofridi a me exspecta. Quin et, si potes, juva, ut alia ejus opera, aut epistolæ alicunde ad me deferantur. Curabo ut recipias cum fenore et cum gratia.

Sed heus tu. Etiam hoc verbum. Si Zelandus es, aut Hollandus, hunc librum tibi commendo, vel ob nobilem historiam, quam reperies in Vita Thiofridi, § 4.

ITERUM LECTORI.

Ut sunt tempora, mihi Thiofridi Vitam vulgare paranti, suggerit animus non defuturos qui dicant, non tantum illum esse, ut magni referat scire quis fuerit, quid fecerit. At, qui sic sentiat, ex iis

forte sit, qui maximi faciat Vitæ Romanorum Græcorumque a Plutarcho scriptas. Nec ego eas contemno. Quid? Philosophorum apud Laertium Vitæ, quid videntur? Sit et his suis honos. Quid poetarum